

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

FJERDE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

DR. PHIL., SOGNEPRÆST.

SJETTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS UNIV. BOGHANDLER G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1899—1901.

Om Separatisten Søren Lintrup.

Ved H. F. Rørdam.

I K. S. 4. R. II, 174 ff. 564 ff. 651 er der meddelt forskellige Notitser om denne i religiøs Henseende stærkt bevægede Person, der ligesom ikke faa af hans samtidige, der følte sig utilfredse med de bestaaende Kirkeforhold, havnede hos Brødremenigheden, hvor de mente at have fundet det Samfund af hellige, som deres Hjærte længtes efter. Da jeg, især i Sjælands Stiftsarkiv, har fundet nogle Oplysninger om Søren Lintrup, der forklare adskilligt, som før stod dunkelt, skal jeg her meddele, hvad jeg har samlet, da det formentlig giver os et ret godt Indblik i Stemninger og Tilstande, som have visse Lighedspuukter med aandelige Rørelser, der ogsaa i vor Tid have ladet sig tilsyne.

Først skal det bemærkes, at Søren Lintrup, der vistnok, ligesom hans langt mere bekjendte Navne, Biskop og Konfessionarius, Dr. Søren Lintrup, stammede fra Byen Lintrup i det tørninglenske, var født o. 1701 og blev 1723 Student fra Ribe Skole¹⁾. I Juli 1725 tog han den filosofiske Baccalaurgrad²⁾, og har sikkert ogsaa senere taget theologisk Attestats. I Dcbr. 1728 blev han antaget til Informator ved Waisenhuset³⁾, et Vidnesbyrd om, at han allerede da regnedes til de kristelig opvakte Studenter. Blandt ligestemte, der maa antages at have øvet megen

¹⁾ Smith, Kbhvns. Univ. Matrikel II, 453.

²⁾ Anf. Skr., II, 469.

³⁾ Kirkehist. Saml. 4. R. III, 34.

Indflydelse paa ham, maa særlig nævnes den bekjendte Gert Hansen, der ogsaa var Lærer ved Waisenhuset. Ved denne Stiftelse forblev Lintrup dog kun i kort Tid, da han allerede 1729 beskikkedes til »Skoleholder og Læsemester i Vallø Skole og Hospital¹⁾«. I et kgl. Reskript af 14 Decbr. 1731 nævnes han som vel fortjent og værdig til videre Befordring²⁾. Det var imidlertid netop i Aaret 1731, at Zinzendorf kom til Kjøbenhavn og holdt sine Opvækkelsesmøder der. Disse maa Lintrup sikkert have fundet Lejlighed til at bivaane, og det er vel omtrent fra den Tid af, at hans ligesom andres Religiositet fik den Tilsætning af Sværmeri og Separatisme, der tilsidst berøvede ham hans Plads i Vallø og drev ham til Herrnhut.

Her følger nu først en Indberetning fra Inspektørerne ved Vallø Hospital om Lintrups formentlig stødende Adfærd, derpaa to Erklæringer fra denne, Direktørernes Forestilling til Kongen og endelig Christian VI's Resolution om Lintrups Afskedigelse.

1.

Deris Excellence,
høiædle og velbaarne, høiædle og høiærværdige
Herrer Directeurer³⁾!

Vi vare som Inspecteurer forsamlede i Vallø Hospital d: 30. Dec. 1733. Efter den kgl. allernd. Fundatz imodtogte og paategnede Forstanderens Qvartalregning, om hannem nu efter de høie Herrers gunstige Behag Penge til een nye Qvartal lefveres maatte.

Ellers hafve vi intet at erindre om samme Hospital uden dette alleeniste, nemlig: da vi efter Fundatzens 9.

¹⁾ Om denne Stiftelse s. K. S. 4. R. 1, 564.

²⁾ K. S. 4. R. III, 50.

³⁾ Under 13. Marts 1733 var Gehejmeraad, Stiftsbefalingsmand Johan Ludvig Holstein, Biskop C. W. Worm og Konfessionarius Joh. Frawen beskikkede til Direktører for Vallø Hospital. Men Frawen var s. A. bleven afskediget fra sit Embede som Konfessionarius og var dermed udtraadt af Direktionen.

Articul tilspurte Lemmerne, om Gudstieniste saavel ved Prædicken som daglig Bøn rigtig holdtis, med videre, som samme Fundatzis Articul befaler, da fick vi Tilsvar af Lemmerne paa vort Spørsmaal:

1. At Informatoren Søfren Lintrup holder Bøn Morgen og Aften saaledes: hand gaaer paa Prædickestoelen, undertiden i Sloprock, undertiden i sorte Klæder, og læser nu et nu 2 Capitler af Bibelen, imidlertid gaaer een paa Gulvet ved Nafn Geert Hanssen¹⁾ i Sloprock, de fleeste Gange med een foeret Hue paa Hofvedet, og naar Lintrup har holdet op at tale paa Prædickestolen, begynder Hanssen at tale, effter at Lintrup tilforn har sagt til ham: Broder Hanssen kan du noget, eller har da nu noget at erindre, saa sig det. Til Slutning spørger Lintrup den gandske Forsamling: har nogen noget at erindre, saa kand de sige det; der paa staaer hand noget og tier; naar da ingen svarer ham, er hans Ord disse: saa vilde vi da ende med een Sang.

2. Har efter Lemmernes Svar Lintrup læst Fader Vor saaledes: giv os i Dag vor Lifs Brød; siden læste hand saaledes: giv os i Dag vort væsentlige Brød, og saaledes frels os fra det onde og den onde; men nu paa nogen Tid har hand hvercken ved Prædicken om Søndagen eller ved Bøn Morgen og Aften læst Fader Vor.

3. Foregav Lemmerne, at Informator Lintrup prædickede icke paa Prædickestolen 3. Jueledag, men satte sig paa en Benck hos Lemmen Bartholomeus Mogensen, efter at hand noget tilforn havde gaaet og talt for sig selv paa Gulvet, og begierte hand sammetid, at Lemmerne ville nu tale og lære ham noget, og da hand reyste sig, gick hand hen i Prædickestolen og gjorde een kort Bøn, og sagde derpaa: nu ville vi slutte med een Sang.

Dette foreskreffne foreholdt vi Informator Lintrup, om det havde sig saa, hvortil hand svarede: ja, det er saa;

¹⁾ Om denne findes Efterretninger i K. S. 4. R. III, 29. 34. 41. 49—55.

der paa vi spurte, om hand havde nogen aparte Ordre paa, at Geert Hanssen skulde saaledis assistere ham i hans Forrætning, og at hand saaledis imod kgl. allernd. Ritual og Hospitalets Fundatz maatte fremgaae i sit Embede. Der paa svarede hand, at hand havde ingen skriftlig Ordre. Vi spurte da, om hand havde den mundtlig og af hvem? Der til hand svarede ney; eller's sagde hand: ieg vil ingen Pave være og staae paa en Prædickestoel og udbrede Hænder og kyse Folck og lade mig tilbede; ieg vil underviise andre og lade mig igien underviise af andre. I, sagde hand, raaber paa eders Ritual, saadan kand alle Hedninge sige. Gud naade eder, i kiødelige Mennsker. Vi vilde videre være underrættet; men hand erklærede, hand svarede os intet meere, hand begiærte, hand maatte selv tage ind til Khafn, hand vilde selv angive det for de Herrer Directeurer. — Fundatzens 9. Post forbinder os sligt at anmelde, hvilket ogsaa hermed allerunderdanigst efterkommis, saa vi indlader den Post til de høie Herrers egen Skønsomhed, og forbl.

Walløe Hospital d. 2. Januarii 1734.

J. Rosted. L. Christenssen L. Roed¹⁾.

2.

Deris Excellence,

høiædle og velbaarne, høiædle høiærværdige

Herrer Directeurer!

Jeg tacker de høie Herrer underdanigst for deris Skrifvelse af 16. Januarii, som mig iaftes fra de Herrer Inspecteurer ved 2 Mænd blev tilsendt. Jeg seer der af, at de høie Herrer ei antager Klagemaal imod mig til at dømme mig efter, før end de faaer min Erklæring derpaa; hvilket ieg antager med al Tacksigelse og Submission, ynskende mig selv Guds Naade til at treffe hans Villie her udi, og at det samme da og maatte finde Naade for

¹⁾ Lyder Roed var Præst i Herfølge og Sædder. Det er til ham, Lintrups i K. S. 4. R. I, 174 ff. meddelte karakteristiske Afskedsbrev er rettet. Jens Rosted var Amtsforvalter over Tryggevælde Amt.

de høie Herrers Øyne og Indgang i deris Hierter. 2de Ting vil ieg underdanigst udbede mig Frihed til at erindre for ud, førend ieg vender mig til de Herrer Inspecteurs indgivne Klagemaal imod mig. Først: at det paa nogen Maade gjør mig ondt, at de høie Herrer allereede forud af Inspecteurernes Klagemaal har fattet den Meening om mig, at ieg med min Forhold hafver syndet imod baade Guds og Kongens Lov, hvor udi ieg dog kan glæde mig ved een god Samvittigheds Vidnisbyrd; thi ieg har ved Guds Naade fattet, at baade Guds og Kongens Lovs Øyemercke og Indhold er Kiærlighed, og at een hver i sin Handtering forretter sin Gierning i Oprigtighed og Sandhed etc. Hvilket og ved Guds Naade har været mit Øyemercke og Flid til denne Dag. — 2det: kand ieg med Sandhed skrive, at det falder mig heel tungt og er i mit Hierte ret imodbydeligt, at ieg i nogenting skal forsvare mig, og ieg gjorde det ei heller, hvis ei de høie Herrer havde befalet mig det i deris alvorlige Skrifvelse; og for saavit da, som ieg der udi kand viise min underdanige Lydigheds Pligt imod min foresatte høie Øfrighed, saa vil ieg haabe, at min Gud skal lade mig gjøre det med et roeligt Hierte, som noget, der [ey] er min egen men de høie Herrers alvorlige Villie; forresten vil ieg langt hellere med et tolmodigt og villigt Sind efter Jesu Ord og Exempel lide for hvad hand giver mig Naade til at gjøre eller sige, end forsvare mig, thi ved det siste pleier ieg lide Skade, men i det første findis min Siæls Lyst og Kraft. Jeg vil da efter de høie Herris Ordre foretage de Herrer Inspecteurs Klagemaal imod mig, og i stykkeviis ganske eenfoldig fremlægge Sagen for dem og det for Herrens Ansigt, som randsager Hierter og prøver Nyrer.

1. Angaar Hansens og min, deels Klædedragt, deels Ceremonier under Bønnens Time, saasom: ieg har gaaen paa Prædickestolen med en Schlaf-Rock, og Hansen paa Gulvet med sin foret Hue, og at ieg har bedet ham og dend gandske Forsamling, at een hver maatte erindre, om

de hafde noget. Hvor til ieg i ald underdanig Frimodighed svarer: Hvercken Hansen eller ieg har sat nogen Guds Dyrckelse enten i visse Klædedragt eller Spørsmaal til hinanden; der er og intet noget skeet med Overlæg imellem os; thi vi har vandret med hinanden og søgt at vandre for Herren, for os selv havt med sligt at giøre, som angaar vor egen Sag og Siæl. Til Bønnen med Huuset er vi gaaet med inderlig Suck til Herren, at hand vilde vise os, hvad nyttigt var for os selv og andre. Hvad ellers min Schloff-Roch er angaaendes, da har ieg i dend Tiid, Hansen har været her, ikke mange Gange havt dend paa i Bøn, fordi ieg ikke mange [Gange] har været upasselig; thi ved dend Leilighed er det skeet jævnt hen fra dend Tiid, ieg kom her til, uden nogen Tiltale eller Fortrydelse; thi ieg har ej vidst at giøre nogen sær Væsen med Klædedragt ved Aften- og Morgen- Bøn, endskiønt ieg ordinari har brugt sorte Klæder, Kioel, Vest eller Contoir Roch, ligesom ieg har haft paa, naar det har ringt. Jeg har meere haft Omhyggelighed, at mit udmattede Hierte maatte faae Styrcke i Herren, fyldis med hans Naade og Velsignelse til fornøden Brug. — Hvad Hansens Hue er angaaende, da har hand gaaed ned i Kirken med hvad hand har haft paa her oppe hos mig, og saaledes betiendt sig af dend Frihed, som alle Folck i Huuset har, nemlig at have sig, som de best og beqvemmeligst kand, enten knæle eller sidde eller staae, som een hver best kunde, med bare Hovet eller Hue, som hver kand taale; thi ieg har ej tort vovet at fordre saadanne Ting som en fornøden Gudstieniste, hvilcke Herren ej selv i hans Ord har fordret; ieg har i des Sted tilynsket dem og formanet og underviist dem til at have ærbødige og agtsomme Hierter for Herren og hans Ord, hvilcke [ej] skal sees og agtes i visse Ceremonier og Klæder men i en redelig og hellig Omgængelse. Men det første har des være dend almindelige Haab udvaldt sig, og tryggeligen foragter det siste; meener i deris forfængelige Sind, at Jesus med sin Død

har gjort det saa gaat, at de uden Hellighed kand komme til Salighed, naar de kun nøiagtig tager deris visse udvortes Ceremonier i agt. Men hvad Samtalen, som i denne Beskyldning bliver det vigtigste, er angaaende, da haver det sig dermed saaledes. Efter at ieg i nogle Aar har gaaet under stoer Bekymring derover, at ieg og andre saa skulde staae en vis Tid at bede og tale, og Tilhørerne derimod sidde i een blind Andagt, og kommer der endskønt nogle Tancker ind i dem, saa maae de dog trykke dem neder, for at følge med deres Attention dend, som taler, hvilcket er io aabenbar til Skade, sær for nogle gamle og udlevede Folck og smaae Børn, som denne Forsamling bestaaer mest af, som har kun liden Hukommelse og blød Forstand, og snart kand glemme og miste, hvad de kand fatte, — saa har ieg seet ved Guds Naade een stoer Fordeel der i, om de lange Sermoner kunde her og der afbrydes, og de da, som havde noget, som enten var dem for høi eller syntis dem for svaer, eller [de] behøve[de] meer Beviis paa, eller havde noget imod etc. — de da maatte hafve Leilighed til at blifve hiulpne strax, hvilcket og det øfrige Auditorium kunde have Nytte af etc. — Jeg fick der paa for nogen Tid siden Leilighed og Lycke til saa tydelig og eenfoldig, som ieg best kunde, at faae denne Sag for Forsamlingen proponeret mange Gange i Rad efter de Bibelske Capitlers Anledning, som da faldt under vor Betragtning, hvorved ieg io meere jo meere fick mit Hierte sat til denne Sag, og rætt maatte begiære det af Herren, at han vilde hielpe mig eengang hertil; men ieg saae endnu ingen Udveie dertil, og naar ieg talte privatim med Lemmerne derom, saa havde de vel intet der imod, men vidste dog ei at giøre noget derved, i sær torde ei nogen begynde. Nu hændte det sig i een Morgen Bøn ræt uformodendes og uden Overlæg, at Hanssen gjorde et Spørmaal til mig i den Sag, som ieg da forhandlede, hvor ofver mit Hierte, som ieg ey kand nægte, ret blev opmuntret, og ansaae dette som een liden An-

ledning til meste Nytte og mit beknyttede Hiertes Lindring. Siden er det faldet saa af sig selv, i sær naar een Sag var fremsat, og det kom til nærmere Application, at vi indbyrdis handlede imellem hinanden, hvilket ieg for min Deel har funden mig ræt vel ved, i det ieg io dybere og dybere er indledet i de Ting, som angaaer den sande og giørlige Christendom, og det kand jo [ej] have skadet nogen at anhøre, hvordan hand i sin Troe og Lefnet best kunde benytte sig af een himmelsk Sandhed. Saa vidt er det vist, at det har kundet giøre ondt i saadant et Hierte, som ingen Lyst har vildet hafve til Herrens Veje, og de samme dog skulde blifve det saa tydelig og aplicativ forelagt og ræt som paabunden. Forstanderen i sær har det været heel utaaleligt, for hvilket ieg ej har kundet undre mig ofver, da hand hidindtil af yderste Efne baade hemmelig og aabenbar har sat sig imod det gode og været Guds Gierning til Stød og Hinder — saa kunde ieg i denne gode Gierning ei vente mig andet. Jeg anseer denne Post derfor bare som et Skiul, hand har faaet andre til Hielp med sig at legge ofver sin Ondskab; thi hand har i sin Fulskab raabt ind til os i Forsamlingen af sin Stue med haarde og slemme Ord, hvilket hand vel maaskee, ved at faa denne Gierning dømt, søger at faae retfærdiggjort. Thi Lemmerne for sig selv og af sig selv kunde ej fortryde derpaa, thi ieg har adskiellige Gange, naar ieg fornam Forstanderens Rasen derimod, gaaet ind i deres Stue til dem, og spurt dem, om det var dem paa nogen Maade imod, at Hansen og ieg saae eenfoldig baar os ad iblandt dem, hvor paa de samtligen (nogle faae undtagen, som tavgde) svarede: Vi er vel tilfreds dermed, men Gud hielpe Eder og os — hvortil ieg svarede: Dersom vi med hinanden, som samles tilhaabe, kand vel forstaae hinanden, finde os deri og have Nytte deraf, saa kand ieg ej med een god Samvittighed giøre af mig selv nogen Forandring i det, hvor til Gud selv efter min Bøn har giordt en saa god Begyndelse; allerminst tør ieg lade det

være, fordi een Sandhedshadere setter sig derimod med Bespottelse; men dersom I støder eder paa noget, da er ieg rædebond ved Guds Naade og efter hans Villige at see det forandret; thi ieg er sat iblandt eder til Opbyggelse og ej til Nedbrydelse. Siden har ieg ej hørt til dend Sag før nu i siste Session, da ieg blev nedkaldet og i nogle af Lemmernes Overværelse efter een opskrifvet Sædel blev tilspurt derom af Forvalteren. Jeg har elders for mig selv tænkt, naar ieg har overveiet det som een Ting, der var ubrugelig i Kirkerne: Her er kund een liden Kirke, hvor ingen kommer uden de, som hør Huuset til, ieg er heller icke ordineret og kommen ind under Ritualen med min Gierning, men har min aparte Instrux af de høie Herrer, og der forbindes ieg til at prædicke paa saadan Maade, som er beqvemmeligst efter disse Folckes Tilstand, hvilcket ieg og ved Guds Naade, endog i denne Handel, for Herrens Ansigt har søgt at sætte i Værck. Jeg tør ei her opholde mig længer ved, for ej at være de høie Herrer besværlig med for stoer Vitløftighed; men vil bare blifve ved det fornødne og efter deris høie Ordre vise Grunden til min Gierning.

Den 2den Post, angaaende Herrens Bøn, da er det vist, at ieg tvungen af min Samvittighed, ofver beviist af Christi eget Ord *ἐπιούσιος*, som jo egentlig nødvendig maae verteres supraessentialis, og stadfæstet af Christi Lærdom Math. 6. hvor vor Frelser kaldet det hedensk at bekymre sig endog for de naturlige Ting, som er Guds Børns Tilgift fra deris Fader, som skal fornemmelig og alleniste bekymre [sig] for og med Flid adspørge Guds Rige og hans Rætfærdighed, som fornemmelig skeer ved hiertelig Suck og Bøn; ja og af Christi Ord, Joh. 6: Jeg er det Brød, som kommer ned af Himmelen og giver Verden Liv; item af de Ofverhaand tagne jordiske Ting og Giærninger, hvilcke ieg ei med min Bøn torde bestyrcke; af disse Ting, skrifver ieg, er ieg ret tildrefven at giøre denne Forandring, at ieg først har bedet: giv os i Dag vort sande

Livsens Brød, og da ieg mærckte, at nogle vankundige dref Spot dermed, sigende, ieg bad om at slaa Folck ihiel; thi det kalder Almuen her at give een sit Lifs Brød, saa for at afvende den Forargelse, saa blev ieg ved Ordet i sig selv, og bad om det væsentlige Brød, og endeligen efter at Forstanderen en Dag grumt hafde larmet med mig, Hanssen angaaende, hvilcken hand talde om at vilde lade trække ud af Kirken og Huuset og slaae Dørren i etc. blandt andre Ting med stoer Vitløftighed taledede mig til for Fader Vor, som ieg efter hans Ord saa hafde fordervet, og sagde: nu har I toe Gange forandret den, og ieg har sparet Jer, men kommer I 3die Gang, saa etc. — saa for at beholde Fred, saa vit det var i min Magt, da ieg ej for min Samvittigheds Skyld kunde bede om det, som Folck mest stunder efter og har dog heele Huus og Lader tit fulde af, lod ieg det gandske være, og i een Morgen- eller Aften-Bøn proponerede det for Lemmerne, og bad, at efterdi enhver dog kunde læse den Bøn for sig, og det gav os kun Uroe ved min Forlæsning eller Forbeden, at de da vilde holde mig det tilgode, at ieg lod den være, og at de selv desto flittigere i Aand og Sandhed vilde paakalde Faderen. Saadan har det sig med denne Sag i Sandhed; den fromme Gud raade selv Bod her paa efter sin Villies Velbehagelighed, Amen!

Nu staar tilbage den 3die Post, min 3die Juledags Prædicken angaaendes, da har det sig dermed saaledes: da ieg var gaaen ned i Kirken til dem, meget sorrigfuld og bekymret, og vidste ej, hvormed den store døde Haab stod til at rædde eller opvække, da hændte det sig, som vi sang det Værs: Hvor tryg en Vei est du, o Jesu sød etc., at mit Hierte fandt lidet Lifv og Frimodighed, og denne Psalme blev jo meere og meere udbredt i mit Hierte med sin Kraft baade til Bestyrckelse og Undervisning, og i sær saa ieg, at min og andres Saliggjørelse skulde beforders under vor egen Villies og Veis grundige Fornægtelse og een reen Ofverladelse til Jesu Villie og

Førelse, da hand bringer en Siel i Stilhed og Taushed, og saaledes i denne inderlige Guds Fred, som da regnerer i Siælen, fører den igiennem Trængsel og Forsmedelse til sin ævige Hærlighed — dette fandt ieg mig da forbunden, og ved Guds Naade tilskyndet at meddeele de andre og saaledis trøste og tilskynde dem med den Trøst og Tilskyndelse, som ieg ved Ordet hafde faaet af Herren. Og som dette tog, imod min Tanke og Forsæt, een temmelig Tid bort, gick ieg ej paa Prædickestolen, hvor ieg ellers maatte ordentlig lige som fra nye hafve begyndt, og saaledes kunde foraarsage Kiedsomhed hos Tilhørerne, saa gick ieg kortelig Evangeliumet med det samme, og formedelst det samme, efterdi det og ordentlig handler om det samme, igiennem, og da dette var skeet, satte ieg mig ned, ligesom foregivet er, deels af Mathed, deels og i een inderlig Kiærlighed til de arme Lemmer, og i een inderlig Længsel efter, under Herren, at føies sammen med dem i een Aand og et Sind, og saaledes rætt eenfoldig søgte at aplicere os denne fremsatte Sandhed, og søgte at ofvertale dem ved denne gode Leilighed til den Eenfoldighed, som er i Jesu, og sagde: tør (o: behøve) I jo ei undsee Eder for at handle med mig, som nu er iblandt Eder som een af Eder etc. Hvad angaaer, at ieg har begiert Underviisning af dem, saa har ieg fra første Tid, ieg kom her ind, og gjort mig gandske blot for dem, og begiert deris Raad og Underviisning, som maatte have nogen; thi hvo er ieg, at ieg alleene skulde erindre og formane, og de andre ei maatte have samme Frihed med mig? det kand ieg ej see at kunde gjøre nogen Fortroelighed imellem os. Overalt ynsker ieg i mit Hierte: gid alt Herrens Folck maatte prophete, og Herren vilde give sin Aand inden i dem, som kraftig maatte arbeide og tale ved dem: Amen! Jeg vilde gjerne være den ringeste.

Hvad nu de Herrer Inspecteurs Tiltale ved sidste Session og mit Svar er angaaende, da, om endskiønt ieg blev i mit Hierte ræt glad og nogenledes frimodig, ved

det ieg paa nye igien blev værdig til deris haarde Tiltale og Forsmædelse, hvilcken de her skiuler, saa gjorde ieg dog Reede for dem for min Omgang med Sagtmodighed og Frygt, saa længe de det vilde anhøre, og da det om-sider gick kun ud paa at laste og fordømme, maatte ieg indskyde mig til de høie Herrer Directeurer.

Hvad de Ord om Ritualets Paaraaben og kiødelige Mennisker angaaer, da, saavidt ieg kand erindre mig, og saavidt ieg mener i mit Hierte i denne Sag, har de været saaledes: alle christelige og gode Anordninger ere for at holde god Orden og Skick vedlige, at der ingen Forvirrelse skal skee iblandt den store Haab, som ellers ej gjorde noget godt, ey heller kand gjøre; thi deris Hierter ere langt fra Samfund med den gode Gud, og ej har Christi Lov skreven i deris Hierter; men Øyemærcket er at faae dem der ved og der under draget til Gud, at de siden ret af Hiertet maae være baade Gud og Øfrigheden underdanige af Kierlighed og Sandhed, uden Øyentieniste; dersom nu Lov og Ritual bruges anderledes, og til at hindre og forkaste den rætte frievillige Lydighed med, saa bruger mand dem som kiødelige Mennisker, tvert imod baade den himmelske og jordiske Monarches gode Intention og Villie, og da forgiefves skiuler sit hedenske og hadefulde Sind imod det sande Gode, med udvortes Ord, som mand uden Aand har fattet, og i sit kiødelige jordiske Sind paastaar, hvor ved ingen Lovgivere i Sandhed bliver æret, men høiligen bespottet, som for Exempel: Det bør mig til visse Tider og visse Stæder paa Skolen og i Kirken at komme og arbeide, ieg har min visse Gierning med Information og Prædicken, item at jeg skal gjøre det paa det eenfoldigste og omhyggeligste, efter Tilhørernes Begreb; men hvordan dette nu skal obtineres, det maae ieg gandske ydmygelig søge hos Gud, og lade komme an paa hans Forsyn og Velsignelse; thi ieg har ey 8te Dage forud til Meditation og Præparation, som de andre, men fra Morgen til Aften har at bestille med Underviisning, snart paa een,

snart paa een anden Maade efter min Instrux, og endskiønt ieg havde Leilighed undertiden at kunde gjøre mig Betænckning og Forsæt, saa maae ieg dog sige og troe med Salomon: Det skal komme fra Herren, hvad Tungen skal tale. Men om ieg vilde kun udvortis bære mig ad efter den mig overantvordede Instrux, med at lade Børnene lære visse Ting, og faae een Tale holden om Søndagen, og imidlertid ingen Fordeel tage iagt, som Gud gav, til at føre dem paa det sande Væsen, da syndede ieg io ei alleene imod Gud, men og imod de høie Herrer, hvis Øyemærcke er jo at faae disse Siæle opvackte, omvendte og førde til den Herre Jesum, og dog kunde ieg i et kiødeligt Sind forsvare mig med min Instrux, fra hvilken sicker Tilstand Jesus selv bevare mig, og hvad der maatte være i mig der af, enten mig vitterlig eller uvitterlig, det vilde hand selv ved sin kraftige Naade udrydde. Hvad Geert Hanssen angaaer, da haaber ieg, at de høie Herrer ei skal tage det unaadigt op, at hand i disse Tider har været her hos mig, i det mindste, at de for denne Sag lader ham blifve angerløs; thi hand har i ingen Maade søgt at komme til mig eller blive, men langt hellere nogle Gange afslaaet det, men paa min indstændige Begiering omsider loed sig overtale; min Absigt var icke at have ham som en Lærere for andre /: thi det havde ieg før forstaaet, at ei vel kunde blifve tilladeligt :/ men kun for at nyde hans Omgængelse i Herren, som een Broder, for at bestyrckes med hinanden i Troen, Kierligheden og Haabets Taalmodighed, at vi med hinanden maatte undgaae den tilkommende Vrede, og saaledes ved indbyrdes broderlig Formaning, Tugt og Kiærlighed at opvoxe til vort Hoved Christum Jesum, at vi kunde findes i ham med hverandre i hans Herligheds Aabenbarelse. Vi har levet med hinanden uden nogen Besværing for Huuset. Gud og vor Herre Jesus veed, at ieg icke lyver, og tilmed er det een udvortes aabenbar og bekiendt Ting; denne min Haand, hvor med ieg dette skrifver, har maattet af bare Fornødenhed lave vor Mad

til nu i et heelt Fierding-Aar og der over, da ieg ej paa anden Maade kunde erlange det enten for ham eller mig: jeg erbød mig endog imoed Forstanderen at vilde give ham lige det samme for at spise ved Børnenes Bord og af deris Mad, som ieg tilforn har givet for at spise ved hans eget Bord i Begyndelsen; men det blev mig ej bevilget. Jeg har kun haft liden Tiid eller Leilighed dertil, da ieg hvercken har Kücken eller Kiælder, men maae lave det i min Vindofven, og maae endda giøre det samme med Frygt for at blifve det samme ved 2de Mænd forbuden, hvilket Forstanderen har truet mig med. Dette sidste om Forstanderen, saavel som og det forrige, beder ieg allerunderdanigst, at det ej maae optagis som een Beskyldning og Sag, som ieg kunde have imod ham og begierede at faae udførdt, men alleeniste som een oprigtig Erklæring om min Leilighed og Tilstand, og det, som er om Hansen, har ieg med desto større Frimodighed kunde skrifve, eftersom hand nu just er icke hos mig, men samme Dag, nemlig igaar Morges, som dette, ieg nu besvarer, blev af de Herrer Inspecteurer mig tilstillet, toeg sig for at gaae til Kiøbenhafn, og ved derfor intet af alt dette. — Nu, ieg har imod mit Forsæt og Villie maattet opholde mine høi-gunstige Herrer Directeurer med disse mange Ord, for at vise min Underdanighed imod dem og lægge mit Hiertes Grund frem for dem i mit Forhold, Herren give dem nu Taalmodighed til at grandske der udi, og bøye deris Hierter, at de maae optage det med Naade og Mildhed, som nu i min Siæls Elendighed og med et brændende Hierte for Herren i stoer Eenfoldighed er bleven opsat. Den almægtige Gud give de høie Herrer Naade til at fatte den Resolution med mig, som er efter hans allerehelligste Villie i alle Maader, og ieg forblifver etc:

Walløe Hospital d. 19. Januar. 1734.

S. Lintrup.

3.

Deris Excellence, høiædle velbaarne, høiædle og høiærværdige høie Herrer Directeurer over Walløes Hospitall ynsker ieg Guds Naade, Barmhiertighed og Fred af Gud Fader ved Jesum Christum, Amen!

Det har atter behaget de høie Herrer at tilskrifve mig d. 30. Januar a. e. og paa nye befalet mig at give nærmere skriftlig Erklæring fra mig paa et Par visse Poster i min Instruction om Søndags Prædicken og daglig Bøn i Hospitalet, da de høie Herrer med samme har ladet mig vide, at de ej har vel kundet antage de Grunde, som ieg efter deris alvorlige høye Ordre har givet til mit Forhold i een og anden Tilfælde, som af de Herrer Inspecteurer er bleven angivet.

Jeg for min Deel er nu herved i denne Sag roelig og vil i Stilhed forvente, hvad min Gud ydermeere behager at lade skee; det er mig nock at ieg har gjort i underdanig Lydighed efter de høie Herrers Ordre, og ret for Herren gjort Regnskab for min Huusholdning, skjønt ieg heller havde udvalt mig at lide der for og tie. Hvad denne nærmere Erklæring nu angaaer, da veed ieg ey, at ieg i nogen Maade har handlet i Sandhed imoed den mig af de høie Herrer overantvordede Instrux; hvad som til Anseelse har været der imod, har ieg i min forrige underdanige Erklæring viist ej at være der imod i Sandhed, naar det grundig og i Guds Kierligheds Lyys besees; men ieg agter, at ieg ved Guds Naade til denne Dag har søgt med al muelig Flid efter min skrefne Forpligtelse at tage den iagt, og især de gode Fordeele, som mig derved ere givne i Hænderne. Som ieg og ofte ræt i mit Hierte har tacket min Gud for denne salvede og hellige Instrux, hvilcken i mange Tilfælde, naar Herrens Villie og Aandens Sans er bleven forkastet og udleet, har været mig til Trøst, Styrcke og Forsvar, i det ieg selv i min Vanckelmodighed er bleven vis paa, hvor til ieg var kaldet, og for andre

kunde tydelig legge det frem, og særdeelis i det mindste stoppe deris Mund, i hvad de end er bleven ved at meene. Der er og ei til Dato i disse 4^{1/2} Aar, nogen Prædicken eller Bøn bleven forsømt. Naar ieg har haft saamegen Kraft, at ieg kunde vinde ned ad Trappen, har ieg selv forrættet det, end og nogle Gange af Afmagt siddende paa een Stoel paa Prædickestolen, og naar det har været mig plat umueligt, har ieg maattet formaae andre dertil.

Hvad nu den tilkommende Tiid angaaer, da gid ieg saa sandt maatte faae Hielp og Handthævelse i de gode Anstalter, som ere gjorde i min Instruction til Anledning at faae Jesu Ord og Lærdom alle Huuset tilhørende Siæle tydelig forelagt, som ieg derimod i mit Hiertes Eenfoldighed, om det kand være til min Guds Ære, og skee under hans Naade, gierne vil tilsætte min ringe Kraft der under. Vist er det, at saalænge de anordnede Øvelser lige saa frit kan bespottes og forstyrres /: endog i det de holdes /: uden Frygt og Tiltale, som de maae holdes efter Instrux, uden at nogen kand egen-myndig afskaffe dem, skjønt de hader og foragter dem, saa er det min Siel meget kied-sommeligt, og om Gud self vilde løse dette Aag fra mig, vilde ieg rætt tacke ham, og hver den, som min Gud vilde bruge dertil. Jeg har ey selv toridt tage eller udbede mig simpliciter min Dimission, i hvor meget ieg har lidt, og i hvor megen Kraft ieg til Anseelse har spildt: thi ieg er saa sær underlig kommen hertil, fast ligesom Jonas til Ninive, imod min Villie, med Graad, efter ieg 3 Gange hafde afbedet dette Kald baade hos Gud og den vedkommende høie Kaldere, som omsider med disse Ord udsendte mig: Dersom I vil, at Gud skal raade og ei I selv, saa skal I nu til Walløe Hospital. Item: Jeg kalder ier ej til Lyst og gode Dage, men ræt til Christi Trængsel og Lidelse, som ieg seer der vil møde Eder. Tør I vel slaae Vrag paa mit Kald? Hvor paa ieg maatte legge Haanden paa min Mund og sige: Skee Herrens Villie. Jeg tør da ej gaae af mig selv her fra, ieg bør ej gaae, simpliciter begiere

Dimission, i hvor sterck end mit Hierte dragis mange Gange, at ieg skulde forlade dette Sted /: hvor ieg ej maae giøre andet, end holde god Skick vedlige :/ og der imod opsøge mig een Samfund af hellige Mennsker, hvor under min Siæl bedre maatte tilberedes, og ieg faae meere Vished paa, at ieg skal undgaae den Guds Vrede, som snarligen vil overgaae denne nærværende sickre Verden. Men, som skrevet er, ieg tør ey giøre noget fra eller til, mindre tør ieg lade Moedet falde, og lade Arbeidet ligge, hvor til ieg er kaldet. Dette eeniste veed ieg kun da at skrifve og giøre: Jeg vil bie denne Kampes Tiid med Taalmodighed, indtil min Omskiftelse kommer fra Herren, som skal føre min Ræt frem til Lyset. Jeg vil ved Jesu Naade i mit nærværende Kald, ligesom hidindtil, øve Troeskab, beflitte mig af yderste Formue at vandre efter een god Samvittighed, baade for Gud og Menniskene, ieg vil tage hver god Anstalt iagt, som mig allereede er given, og fremdeelis kand blifve given, og det saalænge ieg maae tillades, og naar saadan Tiid skulde komme, at dette ey maatte liides, og [ieg] faae Afsked, saa tager ieg imod den med Glæde og siger: Priset være min Emanuel i alle Ting, hand er mægtig, og hans Navn er hellig, hand udfriede min Foed af Garnet, ieg vil tacke ham ævindelig! Og i denne Forfattelse overleverer ieg mig i Guds og min høie Øfrigheeds Haand og siger: Skee Herrens behagelige Villie i alle Ting, og ieg forblifver i underdanig Lydighed efter min Guds Villie og ydmygelige Forbønner (tit.)

Walløe Hospital d. 6. Febr. 1734.

S. Lintrup.

4.

Stormægtigste allernådigste Arfve-Konge og Herre!

Inspecteurerne ved Herfølge Hospital hafve d. 2. Janurii sidst afvigte andraget for os, hvorledis Søfren Lintrup, Informator i bemt. Hospital, isteden for at holde Morgen- og Aftenbøn, gick op paa Prædikestoelen og holdt der

Samtale med een anden paa Gulvet gaaende, samt enten gjorde Forandring i den fjerde Bøn af Fader Vor, eller gandske icke læste Herrens Bøn, saa og 3. Jueledag afvigte Aar icke prædickede, men satte sig hos et af Hospitals Lemmerne og bad ham lære sig noget, hvilket nærmere allernd. erfaris af Inspecteurernis original Skrifvelse, som herhos allerunderdanigst følger Lit. A.

Derpaa tilskrefv vi d. 16. Januarii Søfren Lintrup, sendte ham Copie af Inspecteurernes Angivelse, og bad ham efterlefve den ham meddeelte Instruction i hans Embedes Forrætning, som Copien af saadan vor Skrifvelse allerunderdanigst forklarer Lit. B¹).

Hans Svar, Lit. C., paafulgte og var dateret 19 Januarii, i hvilket hand tilstaar det, hand var angivet for, men forklarer derhos sin Omgang heel vitløfteligen og især skrifver, at hand tvungen af sin Samvittighed ei kand eller tør læse den fjerde Bøn og bede Gud om det daglige Brød, saaledis som i Guds Kirke blandt os er brugeligt.

Vi søgte endnu ved vor Skrifvelse af 30. Januarii, Lit. D.¹), at føre hannem i andre Tancker, og formanede ham at efterlefve den hannem meddelte og af hannem self underskrefne Instruction.

Men i hans Skrifvelse af 6. Febr. Lit. E. melder hand ei, om hand her efter vil holde Bøn og læse Fader Vor for Hospitals Lemmerne eller icke, tvert imod hand skrifver sig fast imod sin Villie at være kommet til Hospitalet, hart ad som Jonas til Ninive, samt at hand ei tør af sig self gaae der fra eller begiere sin Dimission, i hvor sterckt end hans Hierte dragis mange Gange, at hand skulde forlade Stædet, og der imod opsøge sig eet Samfund af Hellige Mennisker med videre.

Efter saadan Beskaffenhed udbede vi os allerunderdanigst deris kongl. Mayts. allernd. Villie, hvorledis med denne Sag skal omgaaes, enten Søfren Lintrup skal til

¹) Findes nu ikke vedføjet.

talis paa sit Informatoris Embede, eller, naar hand ei forandrer sig, afskeediges fra det, eller hvad anden Anstalt deris kongl. Mt. allernd. vil der skal føies. Vi forblifve etc.

Kh. d. 5. Martii 1734.

J. L. v. Holstein.

C. Worm.

5.

Geheime Raad og Stiftsbefalingsmand Hr. Johan Ludvig von Holstein og Biskop Worm som Directeurer for Herfølge Hospital anl. at remove Søren Lintrup fra den ham anbetroede Tienniste udi Herfølge Hospital.

C. 6tus

V. S. G. T. Efttersom Vii af Eders allerund. Memorial af 5te hujus og derhos fuldte Bielager allernaadigst have fornummet det af Søren Lintrup, Informator udi Herfølge Hospital, saavel ved Bønnen, som i andre Maader, imod Guds og vores Lov samt Hospitalets Foundation og den ham givne Instrux udøvede stridige Forhold, saa er nu hermed Vores allernaadigste Villie og Befaling, at I bemelte Søren Lintrup fra den ham anbetroede Tienniste udi fornevnte Herfølge Hospital removerer. — — Skrevet etc. Friderichsborg den 19. Martii 1734.

Sjælandske Tegnelser LXXIII, 438.

Naar en Mand som Søren Lintrup, om hvis oprigtige Fromhed der ikke kan tvivles, alligevel kunde blive afskediget af Christian VI efter Indstilling af J. L. Holstein, saa er det tydeligt, at Stemningen overfor Herrnhutere og andre yderliggaaende Retninger paa dette Tidspunkt allerede havde forandret sig betydelig hos Pietismens regerende Mænd, hvad de samtidige Begivenheder i Waisenhuset ogsaa vise¹⁾. Om Lintrup vide vi, at han senere gik til Herrnhut, hvor han opholdt sig 1738, da Zinzen-

¹⁾ Se K. S. 4. R. III, 76 ff.

dorf omtalte ham sin »velsignede Broder¹⁾«. Om han senere er kommen tilbage, vide vi ikke. Dog kunde det bemærkes, at 1740 forekommer en Søren Lintrup som »Landfiskal« — en Slags Tilsynsmand med Religjøsitet og Sædelighed, en Art kirkeligt Politi — i en Del af Sjælands Stift²⁾; men om det var den samme Mand, som tidligere havde vakt Autoriteternes Mishag, synes mindre rimeligt; i ethvert Tilfælde maa Besvarelsen af dette Spørgsmaal være forbeholdt senere Undersøgelser.

¹⁾ K. S. 3. R. VI, 708.

²⁾ I Biskop Herslebs Kopibog i Sjælands Bispearkiv (nu i Provinsarkivet) findes Skrivelser af 19. Marts og 30. April 1740 fra Biskoppen til Landfiskal Søren Lintrup, der havde ført Klage eller forebragt en Angivelse mod Præsten Peder Rold i Korsør. — Samtidig var Thor Borring Landfiskal i en anden Del af Stiftet. En tredie Landfiskal, Tage Fredlund, der tillige var Byfoged i Præstø, forekommer 1748 (K. S. 4. R. V, 714). — I ovennævnte Kopibog er bemærket tvende Breve, der i denne Forbindelse mulig kunne være af Interesse:

1. Biskop Hersleb spørger Sognepræst Peder Rold i Korsør, om Postmesteren sammesteds, Christen Bentsen, har været henhalden til Separatisme, og naar han er vendt tilbage til »vor Kirke.« Dat. 25. Marts 1749.

2. Biskop Hersleb meddeler Hr. Lyder Roed i Herfølge, at Johan Caspar Møller er antaget til Skoleholder og Prædikant i Herfølge Hospital. Dat. 5. April 1749.
